

Egy hagyományokkal szakító új orvosi latin tankönyv koncepciója

Barta Andrea és Varga Éva Katalin

Semmelweis Egyetem

A magyarországi orvosi szaknyelvben a latin még ma is kitüntetett szerepű, élő nyelv: az anatómiai nevek, diagnózisok és a receptek a latin nyelv szabályai szerint szerkesztett szószerkezetekből, kifejezésekből állnak. A Semmelweis Egyetem orvostanhallgatói számára a latin nem kötelező, és sajnos évről évre csökken azon hallgatók száma, akik a latint felveszik. A latint tanuló hallgatóinknak minél rövidebb idő alatt kell jól hasznosítható orvosi latin nyelvtudást átadnunk. Tanulmányunkban a Nyelvi Kommunikációs Igazgatóság nyelvtanárai által írt korszerű, új orvosi latin tankönyvet mutatjuk be, amely koncepciójában teljesen szakít a latin nyelvtan hagyományos tanítására épülő tankönyvszerkezettel. A latin nyelvi ismereteket a latin nomenklatúra anatómiai nevei és autentikus receptek, diagnózisok alapján tanítjuk, a nyelvtant a terminológiához funkcionálisan illeszkedve rendezzük el. Értékeljük a korábban használt és a nemrég megjelent új orvosi latin tankönyveket, beszélünk a koncepció kialakulásáról és megvalósításáról, valamint új tankönyvünk fogadtatásáról.

Kulcsszavak: szaknyelvoktatás, orvosi latin tankönyv, tananyagfejlesztés, orvosi terminológia, latin nyelvtan

1. Az orvosi latin helyzete a Semmelweis Egyetem Általános Orvosi Karán

Az orvostudomány művelése napjainkban is elképzelhetetlen a latin terminológia ismerete nélkül. A latin szaknyelv használata az orvostársadalomhoz való tartozás külső jele, csakúgy, mint a fehér köpeny vagy a fonendoszkóp. A harmadik évfolyamtól, a klinikai stúdiumok megkezdése után a hallgatók kiválóan beszélnek „orvosul”, képesek a görög-latin terminusok használatára és szabatos definiálására. Az orvosi latin azonban ennél több: három területen, az anatómiában, a diagnosztikában és a receptírásban nemcsak panelszerű, rögzült alakú görög-latin terminusokat, hanem a latin nyelvtan szabályai szerint önállóan szerkesztett, többnyire leíró szószerkezeteket is használnak.

A Semmelweis Egyetemen az orvostanhallgatók számára a latin szaknyelv nem kötelező, hanem kötelezően választható heti 2 órás, 2 kreditértékű tárgy. Oktatását a Nyelvi Kommunikációs Igazgatóság (2015-ig Nyelvi Kommunikációs Központ) látja el. Az első féléves Latin I. célja az, hogy „a hallgatók elsajátítsák az orvosi és gyógyszerészeti latin nyelvnek az alapjait: értsék meg és állítsák össze az anatómiában használatos többszavas kifejezéseket, az egyszerű klinikai és kórbonctani diagnózisokat, valamint az egyszerű orvosi vényeket”¹, ahogy a követelményrendszerben olvashatjuk. Az anatómiai stúdium keretében a hallgatóknak három szemeszter alatt az anatómiai nevezéktan mintegy 7600 latin anatómiai nevét kell megtanulniuk és helyesen használniuk. A középiskolából hozott ismeretekre rendszerint nem támaszkodhatunk,

¹ http://semmelweis.hu/nykk/files/2016/09/latin_aok_kovetelmenyrendszer_1617.pdf

mivel a rendszerváltást követő időszak rövid konjunktúrája után a latin tanítása a gimnáziumokban visszaszorult, leginkább a nyolcosztályos gimnáziumok alsóbb évfolyamaira. Ennek ellenére sajnos azt tapasztaljuk, hogy egyre kevesebben veszik fel a latint, és szinte csak töredékük folytatja a latin tanulását a második félévben, amelynek folyamán a kurrikulumban csak később sorra kerülő tárgyak terminológiájának alapozásaként az egyes szervrendszerek görög és latin klinikai terminusainak szóképzését és bonyolultabb szerkezetű klinikai és kórbonctani diagnózisok, receptek írását sajátíthatják el.

Egyetemünk három karán, az általános orvosi, a fogorvosi és a gyógyszerészeti karon egységesen Belák Erzsébet „Lingua Latina medicinalis” című, 2002-ben megjelent tankönyvét használtuk korábban, amely azonban több szempontból elavult, nem felel meg a 21. századi igényeknek. Előzménye Takács János „Egységes orvosi latin tankönyv” című könyve volt, amelynek 1967-ben megjelent első változatának többszöri átdolgozása és módosítása során született meg a Belák-könyv, de eredeti koncepcióján lényegesen nem változtatott. Egyetlen vezérfonala a nyelvtan hagyományos, a klasszikus latin tanulásában szokásos sorrendű felépítése, azaz az 1. leckében az I. deklináció egyes száma, a 2. leckében ugyanennek a többes száma, majd a II., III., IV. és V. deklináció a tananyag. A nyelvtani jelenségeknek alárendelt tankönyvszerkezet sem a diagnózisok, sem a receptek, sem a terminusalkotás, szóképzés szisztematikus feldolgozását nem teszi lehetővé.

A teljes deklinációs rendszer megtanítására két félévet szán. A nyelvtan hagyományos elrendezése azt eredményezi, hogy néhány, az anatómiai nevek elsajátításához elengedhetetlenül szükséges nyelvtani jelenség, mint például a *superior*, *inferior* vagy a *maior*, *minor* középfokú melléknevek egyeztetése csak a második félév közepén kerül sorra. Mivel a hallgatók egyre növekvő számban nem élnek a második félévben a latintanulás lehetőségével, arra kell törekednünk, hogy a latin rendszeréről egy félév alatt nyújtsunk minél teljesebb képet.

Leckéiben szerkesztett, egymással össze nem függő mondatokon keresztül mutatja be a nyelvi ismereteket, például: „In aula non solum costas, sed etiam duas scapulas, tres ulnas, quattuor tibias et quinque claviculas videmus”, azaz: A teremben nemcsak bordákat, hanem két lapockát, három singcsontot, négy sípcsontot és öt kulcsontot is látunk (Belák, 2007: 10). A feladatok nagy része sem autentikus orvosi terminológiára épül, csak az adott nyelvtani jelenség gyakorlását szolgálja.

A tankönyv legnagyobb hiányosságát abban látjuk, hogy receptanyaga elavult. Fontosnak tartjuk, hogy a hallgatók valós, autentikus nyelvi anyaggal találkozzanak az első perctől kezdve, hogy minél több, az orvosi tanulmányokban és a későbbi gyakorlatban egyaránt hasznosítható ismeretet adjunk át, hogy értelmét és hasznát lássák a latin tanulásának.

A hallgatók tanulási szokásainak és tárgyfelvételi hajlandóságának megváltozása miatt elkerülhetetlenné vált a tankönyvváltás. Bár az utóbbi évtizedben több új orvosi

latin tankönyvet adtak ki, sajnos egyik sem felelt meg a mi követelményrendszerünknek.

2. Az új orvosi latin tankönyvek

A Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karán korábban Szilágyi Erzsébet „Latin nyelvkönyv” című, először 1984-ben megjelent jegyzetét használták. A Takács- és a Belák-könyvhöz hasonlóan a nyelvtant olyan szerkesztett, egymással nem összefüggő mondatokon keresztül szemlélteti, melyeknek napjainkban nincs relevanciájuk, például: „Magistra anatomiae tibiam, fibulam, patellam, claviculam et scapulam demonstrat, nos autem bene observamus formam tibiae, fibulae”, azaz: Az anatómia-tanárnő megmutatja a sípcsontot, a szárcapocscsontot, a térdkalácsot, a kulcsocsontot és a lapockát, mi pedig jól megfigyeljük a sípcsont, szárcapocscsont alakját (Szilágyi, 2004: 7). Szókincse teljesen idejétmúlt: még ha a 80-as években a szerző valamennyire tekintettel volt is az akkor aktuális anatómiai-klinikai terminológiára, a 2000-es évek elvárásai és az élő orvosi nyelvhasználat más szókincset követel meg. Az anatómiai nómenklatúrában például apró változtatásokat hajtottak végre, mint *foramen nutriens* > *foramen nutricium* vagy *flexura coli splenica / lienalis* > *flexura coli sinistra*. Ezek nyelvi felismertetése, rögzítése is hiányzik a könyv újabb kiadásából, pedig tapasztalataink alapján a hallgatók igénylik.

A helyzet orvoslására írta meg Báthory Orsolya és Somodi Brigitta „Bevezetés az egészségügyi terminológiába” című tankönyvét, amelyet 2010 őszén próbálták ki először néhány csoportban, majd a kiváló tapasztalatok alapján a következő évben általánosan bevezették. Sikeres a hallgatók és az oktatók körében is, könnyen tanítható és könnyen tanulható anyag, annak ellenére, hogy hatalmas, szerteágazó tematikával dolgozik. Szókincsanyagát az anatómiai kifejezések, tünetek, tünetcsoportok, betegségnevek, gyógyszeres nevek, orvosi tevékenységet, testi folyamatokat jelölő kifejezések jelentik. A kurzus elvégzésével a hallgatók széles körű orvosi alapszókincset szereznek. A Magyarországon forgalomban lévő orvosi latin tankönyvek közül elsőként ismerték fel a görög szóelemek fontosságát, ami így a könyv második felében hangsúlyos szerepet kap. Csak az orvosi latin szempontjából fontos nyelvtani anyagot tárgyalja, azonban a névszóragozást hagyományos módon tanítja. Ebből fakad a legnagyobb hátránya: az egyes leckék szókincse a nyelvtan illusztrálásának van alárendelve, a különböző fent említett témakörök így nem különülnek el egymástól. Az Egészségtudományi Karon jóval kisebb a latin nyelvismeret igénye, a latin tanulása két félévre van elnyújtva, így érthető, hogy a tankönyv szerzői szabadabban mozoghattak a szókincs megválasztásában.

Pozitív kezdeményezései ellenére sem tudjuk átvenni a tankönyvet az orvostanhallgatók oktatására. Hallgatóink tanulmányaik megkezdése után azonnal latin nyelvi környezetben találják magukat. A orvosokkal szemben elvárás az adott szóanyag értelmezése és a produktív latin nyelvhasználat, míg az Egészségtudományi

Kar hallgatói számára csak az orvosok által megalkotott diagnózisok és receptek értelmezése a cél.

A Debreceni Egyetemen is született egy új orvosi latin nyelvkönyv, Répás László „Bevezetés az orvosi latin nyelvbe I.” című 2013-ban megjelent tankönyve. Előnye, hogy szókincsének tematikája jórészt az anatómiakurzusokét követi. Felismerte a szóképzés és görög eredetű terminológia fontosságát, az első leckéktől épít rá feladatokat. Hátránya azonban, hogy nagyobb hangsúlyt kap az anatómiai nevek megtanítása és a szókincsépítés, mint a bennük megjelenő nyelvtani jelenségek bemutatása és gyakoroltatása. Az olvasmányok latin szakkifejezésekkel teletűzdelt magyar nyelvű didaktizált szövegek. További hiányossága, hogy 12 leckéjével csak az egyes és többes számú nominativust és genitivust tanítja, a diagnózisokban hangsúlyos szerepet kapó prepozíciós szerkezetek nem kerülnek sorra, emiatt ezt a tankönyvet sem tudnánk átvenni. Hibás szerkesztési elvet mutat az utolsó, receptírást tanító fejezet. Az accusativusról egy szó sem esik a könyvben, pedig a receptírás feladatok elvárják a mértékegységek és a számnevek accusativus alakjainak az ismeretét és használatát; ráadásul a számnevek táblázata is csak a tőszámnevek és a sorszámnevek szótári alakját közli.

3. Az új orvosi latin tankönyv előkészületei

Igazgatóasszonyunk, maga is latin szakos lévén, kinevezése után arra ösztönzött bennünket, hogy minél gyorsabban írjunk új latin tankönyveket, mindegyik kar hallgatói számára külön-külön, figyelembe véve az adott kar speciális igényeit. Az orvostanhallgatóknak szánt új tankönyv koncepciójának kidolgozója, Varga Éva Katalin két példát tartott szem előtt. Korábban a jogi latin szaknyelv oktatása során megismerte Bánóczi Rozália és Rihmer Zoltán „Latin nyelvkönyv joghallgatók számára” című tankönyvét, és megtapasztalta, hogy a szaknyelvoktatásban a szaktudomány tematikájának és terminológiájának lehet prioritása a nyelvtannal szemben. Másrészt orosz nyelvtanárként a latinhoz hasonló nyelvtani szerkezetű orosz tanítása során szerzett tapasztalataira támaszkodott. Modern kezdő orosz nyelvkönyvekből merített ötletet, amelyekben már régen nem tanítanak ragozási paradigmákat, egy-egy főnévragozási eset képzésmódját és használatát egyszerre tanítják minden típusban. Ebből a két alapelvből, az orvosi stúdiumok követéséből és a nyelvtan hagyományos elrendezésének elvetéséből kiindulva alakította ki 2010-ben az első félév tematikáját és az új tankönyv koncepcióját.

Ugyanakkor a latintanárok felkeresték az egyetem latinigényes tárgyakat oktató intézeteit, és kikérték az oktatók véleményét azzal kapcsolatban, hogy milyen formában, milyen tananyaggal tudjuk a leginkább segíteni a hallgatók orvosi tanulmányait. Az orvostanhallgatók egyetemi tanulmányaik első hetében, az anatómiai stúdiumok keretében találkoznak először a latinnal, heti 80-100 latin anatómiai nevet kell (az esetek többségében) minden nyelvismeret nélkül elsajátítaniuk. Az anatómiai nevek

többnyire két vagy több szóból álló minőségjelzős vagy birtokos jelzős szó szerkezetek, ezért a legsürgősebb feladat a főnév-melléknév egyeztetésének és az egyes számú birtokos eset alakjainak a megtanítása. Az első 6 hétben ezért a hallgatók által aktuálisan tanult vagy már ismert, létező anatómiai neveket dolgozzuk fel, megtanítjuk felismerni a különböző szerkezeteket és egyeztetési szabályokat. A kezdeti rásegítés után a hallgatók rendszerint nem igénylik tovább az anatómiai program követését, bár a szótári alakokat tartalmazó anatómiai szószedeteket továbbra is hasznosnak tartják. A 7. héttől térünk át a receptírás és a diagnózisok szerkesztésének, valamint a bennük szereplő prepozíciós szerkezetek, az accusativus, valamint az ablativus bemutatására és tanulására. Mivel ezeket az ismereteket a hallgatók csak harmadévben tudják hasznosítani, megszűnik az a közvetlen visszacsatolás, amit anatómiai nevek tanulása során megszoktak. Csak a feltétlenül szükséges nyelvtani ismeretekkel foglalkozunk: a mai orvosi latinban nem használt dativust nem tanítjuk, hasonlóképpen a klasszikus latin kiterjedt igeragozási rendszeréből is csak a recepteken előforduló felszólítást kifejező igealakok szerepelnek a tanmenetben. A tananyag ilyen felépítésével egy félév alatt is teljes képet tudunk adni az orvosi latin nyelv rendszeréről, azoknak is, akik a második félévben nem veszik fel a Latin II. tárgyat.

Az új tematika bevezetésének első éveiben, 2010 és 2013 között még nem volt meg az új tankönyv. A kollégák az első 6 hétben csak óravázlatokat és anatómiai szószedeteket kaptak, a 7. héttől pedig a Belák-könyvből vettünk recepteket és diagnózisrészleteket szemelvényként. Mivel ennek a mi tematikánktól eltérő tankönyvi szerkezete rengeteg lapozást eredményezett, egyre sürgetőbbé vált az új tankönyv megírása. A feladatra Barta Andrea vállalkozott, aki korábban az Egészségtudományi Kar oktatójaként tanúja volt a Báthory Orsolya és Somodi Brigitta által írt tankönyv megírásának és sikeres bevezetésének. A Nyelvi Kommunikációs Központ tematikáját követő tankönyvet formába öntötte és színes, a nyelvtani és szókészleti, terminológiai jellegzetességeket sokrétűen gyakoroltató feladatokat állított össze. Az új tankönyv első változatának bevezetésére 2013 szeptemberében került sor. A tankönyvet a tapasztalatok alapján folyamatosan javítjuk és kiegészítjük. Minden félév elején kézirat formájában adjuk ki a hallgatóknak.

4. Orvosi latin I.

A Barta Andrea, Ittész Dániel és Varga Éva Katalin által összeállított „Orvosi latin I.” című tankönyvet olyan orvostanhallgatóknak szántuk, akik középiskolában nem tanultak latint. Tananyagunkat a latinigényes tárgyak oktatóinak útmutatásával, a tantárgyi tematikák figyelembevételével alakítottuk ki. Célunk az orvosi tanulmányok során és a későbbi gyakorlatban egyaránt hasznosítható latinul használt kifejezések megértéséhez és helyes használatához szükséges latin nyelvi alapok átadása. Az anyag elrendezésében a funkcionális szemlélet vezérelt bennünket. Hogy a latin valóban segéd tantárgy lehessen és ne csak egy újabb tanulnivalót jelentsen, a nyelvtant a

hagyományos, a deklinációs paradigmák bemagolását jelentő módszerektől eltérően a kitűzött célok szolgálatába állítottuk. Ennek érdekében szakítottunk a nyelvtan hagyományos elrendezésével, minden anyagrésznél a kifejezések jellegéhez illeszkedő, csak a szerkezetek megértéséhez és a kommunikációs szándék megvalósításához elengedhetetlenül szükséges nyelvtani anyagot tanítjuk, és ami a legfontosabb, a tananyaghoz funkcionálisan hozzáigazítva. A nyelvtani ismeretek és a leckékben szereplő feladatok egyaránt a latin orvosi terminológia három fő területének, a többszavas anatómiai kifejezések, a klinikai és kórbonctani diagnózisok és az orvosi vénák összeállításának az elsajátítását szolgálják.

Az első öt lecke az anatómia gyakorlatok tematikáját követi. A 2016/17-es tanévtől egyesítették az Általános Orvosi Kar két évfolyamfelének korábban eltérő anatómiai tematikáját. Az egész évfolyam tájanatómiát tanul, amelynek első témaköre a felső végtag tájanatómiája (csontok, összeköttetések, izmok, erek és idegek). A hallgatók már az első oktatási héttől kezdve tanulják a számukra teljesen ismeretlen nyelvtani rendszer szerint szerkesztett latin anatómiai neveket, ezért különösen fontos, hogy ebben a kritikus helyzetben segítsünk nekik. Már az első órán útmutatást adunk a kiejtési szabályok és a főnév-melléknév egyeztetésének megtanításával. Az anatómiai nevek jellemzően minőségjelzős és birtokos szerkezetek, ezért az elsajátítandó nyelvi ismeretanyag a főnév-melléknév egyeztetése és a birtokos szó szerkezet (singularis és pluralis nominativus és genitivus, minden deklinációban). A nyelvtani jelenségeket először megfigyeltetjük a hallgatókkal, létező, a nomenklatúrában szereplő anatómiai neveken, rögzítjük a nyelvtani ismereteket és csak ezután reprodukáltatjuk őket.

A második rész öt leckéjében a receptírás és a diagnosztika kerül előtérbe. Mivel ezekre az ismeretekre csak később, a harmadév során lesz a hallgatóknak szükségük, megszűnik a közvetlen visszakapcsolás az orvosi stúdiumok anyagával, megnő az új szavak száma. A nyelvi anyag kiválóan alkalmas a számneves jelzős szerkezetek, valamint prepozíciós szerkezetek használatának (singularis és pluralis accusativus és ablativus) elsajátítására. Az igeragozás terén csak a recepteken előforduló felszólítást kifejező igealakok, az imperativus és a praesens imperfectum coniunctivi passivi megfigyelésére és kifejezésésként való megtanulására szorítkozunk.

Ezzel a módszerrel ugyanolyan szintet érhetünk el az első félév végére, mint a nyelvtan hagyományos, deklinációs típusok tanítására épülő elrendezésével, sőt, a nyelvtan átszervezésével elkerülhetjük a III. deklináció bevezetésekor általában jelentkező egyeztetési káoszt. Legfőbb eredménye, hogy azok a hallgatók is megismerkednek a teljes deklinációs rendszerrel, akik nem veszik fel a második félévben a latint. Másrészt, az órán szerzett ismereteik közvetlenül kapcsolódnak a tanulmányaikhoz, és ez talán hozzásegíti a lustábbakat is a latin hasznosságának az átértékeléséhez. Szaktanári szempontból nézve pedig biztos alapokra építhetjük a második féléves anyagot.

A tankönyv munkafüzet jellegű, bőségesen tartalmaz változatos nyelvtani és lexikai feladatokat, amelyek a színvonalas órai munkán túl az otthoni gyakorlást is

lehetővé teszik. A nyelvtani jelenségeket az önálló tanulás elősegítésére szemléletes táblázatok illusztrálják. Az egységes szószedetben a leckékben előforduló szóanyagot kívül az anatómiai nevekben, diagnosztikai és gyógyszerészeti terminológiában gyakori szavak szótári alakját is közöljük.

A tananyag gyakorlatiasságát a gyári készítmények rendelését tanító anyagrészbemutatásával szemléltetjük (Orvosi latin I. 39.):

Gyári készítmény rendelése

A recept elemei:

- gyógyszerforma genitivusban
- a márkanév nem ragozható
- kiszárazás accusativusban (*scatulam/scatulas, tubum/tubos, lagoonam/lagoenas*)
- originalis*, -e = gyári (tkp. eredeti), a csomagolóanyag jelzőjeként
- numero* = szám szerint
- a darabszám accusativusban, a csomagolóanyaghoz nemben és számban egyeztetve

1. Fordítsa le az alábbi gyári készítmények receptjeit! Figyelje meg a jellegzetességeket!

<p>a) Recipe
<i>tablettarum Algopyrin 500 mg</i>
<i>scatulas originales numero duas (II)</i>
Da, signa:</p>	<p>c) Recipe
<i>solutionis Aerius 5 mg/ml</i>
<i>lagoonam originalem numero unam (I)</i>
Da, signa:</p>
<p>b) Recipe
<i>unguenti Advantan 1 mg/g</i>
<i>tubum originalem numero unum (I)</i>
Da, signa:</p>	<p>d) Recipe
<i>injectionum Fluarix</i>
<i>ampullam originalem numero unam (I)</i>
Da, signa:</p>

2. Egészítse ki a recepteken olvasható rövidítéseket!

<p>a) Rp.
 <i>supp. Daedalonetta</i>
 <i>scat. orig. No. unam (I)</i>
 D.S. <i>hányinger esetén 1 kúp</i></p> | <p>b) Rp.
 <i>crem. Differin 1 mg/g</i>
 <i>tub. orig. No. duos (II)</i>
 D.S. <i>vékonyan, fürdés után</i></p> |
|---|---|

3. Írjon fel:

- a) két tubus *Aciclovir AL 50 mg/g* krémet (*cremor*)
 - b) három doboz *Cardura XL 4 mg* tablettát (*tabletta*)
 - c) egy doboz *Paxirasol 2 mg/ml* injekciót (*injection*)
 - d) egy palack *Sinecod* szirupot (*sirupus*)
-

5. Orvosi latin I. fogorvostan-hallgatók számára

A latin az elsőéves fogorvostan-hallgatók számára is a kötelezően választható tárgyak között foglal helyet, szintén heti 2 órás 2 kreditértékű tárgy, de az orvostanhallgatókkal ellentétben a fogorvostan-hallgatók kivétel nélkül mindkét félévben felveszik. Bár az eredeti tervszerint az új latin tankönyvet a fogorvostan-hallgatóknál is bevezették

volna, erre csak a 2014/15-ös tanév őszi szemeszterében került sor. A tankönyv első öt leckéje eltér az orvostanhallgatókétól, mivel a fogorvostan-hallgatók az anatómiát nem tájanatómiai szempontból, hanem szervrendszerek szerint tanulják. Az első 6 hét tananyaga a csontrendszer majdnem 1000 anatómiai neve, ami sokkal nagyobb lexikai merítést tesz lehetővé a latin szempontjából is, azonban ezekben az anatómiai nevekben az orvostanhallgatók tananyagának nem minden nyelvtani jelensége fordul elő. A tankönyv második öt leckéje megegyezik az orvostanhallgatók tananyagával.

Orvosi latin II.

A Barta Andrea, Ittész Dániel és Varga Éva Katalin által összeállított „Orvosi latin II.” című kísérleti jegyzet olyan orvostanhallgatók és fogorvos-hallgatók számára készült, akik a Latin I. tárgyat teljesítették, és rendelkeznek az orvosi latin szaknyelvi alapokkal. Célja az orvosi tanulmányok során és a későbbi gyakorlatban egyaránt hasznosítható latinul használt kifejezések megértéséhez és helyes használatához szükséges latin nyelvi alapok megszilárdítása és bevezetés a görög és latin orvosi terminusok elemzésébe és képzésébe.

A kísérleti jegyzet két részből áll. A félév első felében ismét az anatómiai stúdiumhoz igazítottuk a tematikát. A jegyzet hét leckéje tematikusan illeszkedik az anatómia tanmenetében éppen tárgyalt szervrendszerhez. Rajzos vázlattal szemléltetjük a szervrendszer anatómiai szerkezetét és a hozzá tartozó legfontosabb anatómiai neveket, majd a legjellemzőbb kórképeket bemutató diagnózisok következnek, a szervrendszerre vonatkozó görög és latin tövek összehasonlító táblázatával. Változatos feladatokon gyakoroltatjuk a nyelvtani jelenségek és a terminológia helyes alkalmazását, klinikai és kórbonctani diagnózisok szerkesztését. A gyógyszerészeti anyag is az adott szervrendszer kórképeivel kapcsolódik.

A terminológiai ismeretek közvetítését egy terminusalkotási feladattal illusztráljuk (Orvosi latin II. 10. oldal 4. feladat):

4. Adja meg a végződéseket a következő, erekkel kapcsolatos terminusokban!

phleb _____	= vénás értágulat
phleb _____	= vénás vérzés
arteri _____	= artériakő
angi _____	= érdaganat
angi _____	= értágulat
angi _____	= érszűkület
angi _____	= érlemeszesedés
angi _____	= érgörcs
angi _____	= érgyulladás

Szóvégi terminuselemek

-ectasia, -ectasis *tágulat*
 -itis *gyulladás*
 -lith(us) *kő*
 -oma *daganat*
 -rrhagia *erős vérzés*
 -rrhexis *szakadás*
 -sclerosis *meszesedés*
 -spasmus *görcs*
 -stenosis *szűkület*

A fogorvos-hallgatók csak másodévből tanulnak fogorvosi anatómiát, ezért a fogorvosi ismeretek megalapozásának céljából minden leckebe beiktattunk egy fogorvosi témakört is, amelynek vázát a másodéves fogorvosi anatómia tematikája képezi. Az anatómiai struktúrát és a hozzá tartozó neveket illusztráló rajz mellé beillesztettünk néhány fogorvosi diagnózist és a görög és latin tövek összehasonlító táblázatát is kiegészítettük fogorvosi terminológiával. A nyelvtani és lexikai feladatok B) pontja is a fogorvosi latin ismeretek megszilárdítását segíti.

A félév második részében a hallgatók az összetettebb szerkezetű klinikai és kórbonctani diagnózisok és receptek írásával ismerkednek meg, amelyhez a jegyzet gazdag feladatgyűjteményt tartalmaz.

7. Tapasztalatok, visszacsatolás

A 2010/11-es tanév óta tanítunk az új, funkcionálisan elrendezett tematika szerint. Az új „Orvosi latin I.” című tankönyv 2013-as első bevezetése óta a kollégák és a hallgatók visszajelzései alapján a tankönyvben szereplő lexikát és feladatokat folyamatosan javítjuk, kiegészítjük.

Kezdetben szinte minden kolléga ellenállással, nagyon bizalmatlanul fogadta az új koncepciót. Lehetetlennek tartották ugyanis, hogy a latin nyelvtant a több évszázados kipróbált, ragozási paradigmákat bemagoltató módszertől eltérően is meg lehessen tanítani. Csak az új tematika szerint sikeresen letanított második tanév után győződött meg mindenki a koncepció helyességéről és eredményességéről. Az új tankönyvet már mindenki lelkesen fogadta, és egybehangzóan jól használható tananyagként tartja.

A 2016/2017. őszi félév végén a kurzus hallgatói körében végzett felmérésünk azt mutatta, hogy többségük a jegyzetet jól szerkesztettnek, áttekinthetőnek és szemléletesnek tartja. Az anatómiakurzus tematikájához való szoros hozzárendelését nagyon pozitívan fogadták, és igényelnék, hogy ennek mintájára további segédanyagokat kapjanak tőlünk a nomenklatúrának azon részeihez, amelyekkel a jegyzetben már nem foglalkozunk. Véleményük szerint hasznos, hogy megismerkedhettek a diagnosztika és a receptírás alapjaival. Mivel elmélyítésükre, gyakorlásukra kevés idő maradt, az egyszerűbb diagnosztikai kifejezéseket korábban be fogjuk vezetni, míg a receptúrából csak a leglényegesebb ismeretekre fogunk koncentrálni. A félév közben elkészült összefoglaló nyelvtani magyarázatokat és a feladatok megoldásait a hallgatók kérésére a jegyzet végére fogjuk csatolni, hogy az önálló készülésük hatékonyabb legyen.

Terveink szerint a két félév anyagát egy jegyzetben egyesítjük, egységesítjük és bővítjük a szöveget is, így kiküszöbölhetjük a táblázatok, nyelvtani magyarázatok, szemléltetőanyagok ismétlését és az egész kurzus anyagát átláthatóbbá tehetjük. Nem utolsósorban, ha a hallgatók a könyvben előrelapozva látják a második félév anyagát, felismerhetik a hasznosságát és talán több kedvet éreznek majd a latin tanulásának a folytatására. Fontosnak tartjuk, hogy a jegyzet klinikai terminológiája megfeleljen a valós orvosi nyelvhasználatnak, ezért a felhasznált kifejezéseket az egyetem klinikáinak

elküldjük ellenőrzésre és előlektorálásra. Ha beválik a tankönyv ebben a formában, véglegesítjük és a tanév végén leadjuk szaklektorálásra.

Irodalom

- Bánóczi, R., & Rihmer, Z. (2000). *Latin nyelvkönyv joghallgatók számára*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Barta, A., Ittész, D., & Varga, É. K. (2016). *Orvosi latin I. Orvostanhallgatók számára*. Kézirat.
- Barta, A., Ittész, D., & Varga, É. K. (2016). *Orvosi latin I. Fogorvostan-hallgatók számára*. Kézirat.
- Barta, A., Ittész, D., & Varga, É. K. (2016). *Orvosi latin II. Az ÁOK és a FOK hallgatói számára*. Kézirat.
- Báthory, O., & Somodi, B. (2011). *Bevezetés az egészségügyi terminológiába*. Budapest: Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar.
- Belák, E. (2001). *Lingua Latina medicinalis*. Budapest: Semmelweis Egyetem.
- Répás, L. (2013). *Bevezetés az orvosi latin nyelvbe I*. Debrecen. Szerzői kiadás.
- Szilágyi, E. (2004). *Latin nyelvkönyv*. Budapest: Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar.
- Takács, J. (1967). *Egységes orvosi latin tankönyv*. Budapest: SOTE.